

Hrvatska studentska populacija i euroatlantske integracije

LIDIJA ČEHULIĆ*

Sažetak

Odmah nakon svoga osamostaljivanja kao suverena, međunarodno priznata država Republika Hrvatska se izjasnila za ulazak u euroatlantske integracije. Pritom se ponajprije mislilo na NATO i EU. Nakon demokratskih promjena hrvatskog društva, Zapad je intenzivirao kontakte i poduzeo konkretne mjere u cilju hrvatskog približavanja euroatlantskim institucijama. Hrvatska javnost nije u dovoljnoj mjeri upoznata s prednostima i nedostacima koje bi Hrvatska mogla imati od ulaska u Europu. Istraživanja provedena među studentima dodiplomskog i postdiplomskog studija na Fakultetu političkih znanosti ilustrativan su primjer (ne)poznavanja europske integracije, njezinih dostignuća i mogućnosti hrvatskog ulaska.

Ključne riječi: Europska unija, NATO, Hrvatska, studenti, anketa

Ulaskom u posthladnoratovsku fazu međunarodnih odnosa čelnici Sjevernoatlantskog saveza (NATO) i Europske unije (EU) sve su intenzivnije najavljivali mogućnost primanja novih članica. Postsocijalističke europske zemlje, uključujući i Hrvatsku, takve izjave euroatlantskih lidera dočekivale su s nestrpljenjem, odobravanjem i zadovoljstvom. No, ubrzo se pokazalo da NATO, a poglavito EU, imaju dovoljno postojećih mjera i instrumenata, te da se ne libe uvesti i nove mehanizme i programe, kako bi često pompozno najavljivane odluke o svom proširenju prolongirali na duži rok.

Primanje tri centralnoeuropske zemlje tzv. novih demokracija, Češke, Mađarske i Poljske u vojno-politički savez NATO ocijenjeno je ponajprije kao dio cjelokupnog procesa transformacije Sjevernoatlantskog saveza i savezničko nagrađivanje bivših socijalističkih zemalja, članica nekadašnjeg neprijateljskog vojno-političkog bloka Varšavskog ugovora, za stupanj demokratskog razvoja koji je postignut u te tri postsocijalističke zemlje. U jeku oštih rasprava s obje strane Atlantika treba li u geopolitički, geostra-

* Mr. sc. Lidija Čehulić asistent je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu.

tegijski i geoekonomski radikalno promijenjenoj međunarodnoj zajednici Sjevernoatlantski savez uopće nastaviti svoje postojanje ili ga naprosto treba ukinuti, uključivanje u NATO tri postsocijalističke zemlje potvrdilo je proces transformacije te nekad ponajprije vojne, u sve više vojno-političku organizaciju, koja je spremna zemljama novih demokracija pružiti ne samo članstvo, već i konkretnu pomoć u stabilizaciji vlastitih unutrašnjih prilika, ali i postizanju mira i većeg stupnja stabilnosti u njihovom širem okruženju. Prigodom tog prvog kruga proširenja NATO-a, na proslavi njegova pedesetog rođendana u Washingtonu, rečeno je da vrata te organizacije ostaju otvorena i drugim postsocijalističkim zemljama Starog kontinenta, ako i kada zadovolje određene uvjete vezane uz transformaciju svog društvenopolitičkoga, obrambenosigurnosnoga i gospodarskog sustava. Iako još nitko ne želi govoriti o konkretnim imenima, svi se slažu kako će na sljedećem summitu čelnika NATO-a u Pragu potkraj studenog ove godine nove zemlje kandidati biti pozvane u punopravno članstvo Saveza.

Za razliku od NATO-a, proces proširenja Europske unije teče znatno opreznije. Još početkom devedesetih europska petnaestorica definirala je temeljne standarde (Kopenhaški kriteriji) koje trebaju ispuniti zemlje kandidati za članstvo. Danas, desetak godina kasnije, gotovo sve postsocijalističke zemlje centralne, istočne i jugoistočne Europe (osim BiH i SR Jugoslavije) nalaze se u nekoj fazi institucionalizirane povezanosti s EU. Ipak, od posthladnoratovskih promjena ta najznačajnija gospodarska europska organizacija još nije otvorila svoja vrata potencijalnim novim članicama s područja bivše socijalističke Europe, a malo tko i govori o konkretnim datumima i konkretnim postsocijalističkim zemljama koje bi eventualno mogle ući u članstvo Unije. Zemlje koje već dugi niz godina čekaju na ulazak u EU (npr. Turska je u statusu pridruženog članstva od 1964.) realnije su procjenjivale deklarativna politička obećanja o brzom širenju EU. Ipak, analitičari navode kako se nakon sastanka čelnika EU u Nici (prosinac 2000.) može očekivati da će u bliskoj budućnosti ipak doći do novog kruga proširenja EU.

Stabiliziranjem prilika na jugoistoku Europe, ili kako neki kažu, njihovim odlaganjem za budućnost, porastao je interes tih zemalja za Europsku uniju, na uštrb NATO-a. Bilo je to i realno za očekivati, jer postizanjem stanovite 'nestabilne sigurnosti' u kojoj više nema otvorenih oružanih sukoba, gdje su uspostavljene prometne, transportne i druge logističke veze te polako počinje oživljavati i gospodarstvo, Europska unija (sa svim svojim prednostima i nedostacima) je mnogo zanimljivija. Stoga su i rasprave o većem povezivanju i približavanju zemalja te regije Uniji učestalije i brojnije.

Treba istaknuti činjenicu da se u gotovo svim raspravama glede proširenja EU polazilo od interesa, želja i stavova već postojećih članica. Spominju se potrebite institucionalne, strukturne, zakonodavne i ine prilagodbe, ili čak radikalne promjene postojećih tijela i mehanizama EU, njihovih

ovlasti, načina funkcioniranja, personala i sl. Mišljenja, ili eventualne preporuke zemalja kandidata za potencijalno članstvo o tim pitanjima, čelnici EU, donedavno nisu ni razmatrali na svojim sastancima. A zatim se nakon sastanka u Nici uvidjelo da je jaz između sadašnjih petnaest članica EU i dvanaest zemalja koje pretendiraju na članstvo sve naglašeniji i veći. Nije riječ samo o ekonomskim pokazateljima i gospodarskom zaostajanju zemalja kandidata za razvijenijim Zapadom, već i o čitavom spektru pokazatelja koji zorno ukazuju na to da velik dio stanovništva izvan 'počasne petnaestorice' ne zna, ne razumije i ne prihvaća temeljne postulate, ciljeve i vrijednosti na kojima, bar deklarativno, počiva EU. Samo tri mjeseca nakon, kako ga neki već sada nazivaju povijesnog sastanka čelnika EU u Nici, 18 eksperata za pitanja EU, pod pokroviteljstvom Bertelsmann Foundation iz Gutersloha i Centra za primijenjena politička istraživanja Univerziteta u Münchenu osnovali su Grupu Villa Faber (Villa Faber Group). Eksperti dolaze iz članica EU ali i potencijalnih zemalja kandidata za članstvo, a cilj im je, u post-Nica fazi reforme EU, približiti stavove oko budućnosti Unije europske petnaestorice i zemalja kandidata za članstvo. Ili, kako sami kažu, prekinuti s dosadašnjom praksom Bruxellesa, da se zemlje kandidati tretiraju kao 'pridruženi outsiders'. Studija koju su izradili i publicirali pod nazivom 'Thinking Enlarged – The Accession Countries and the Future of the European Union' nije nam otkrila ni ponudila ništa radikalno novo. Kako bi postigle viši institucionalni stupanj suradnje s EU, uključujući jednoga dana i punopravno članstvo, zemlje kandidati trebale bi:

- ustrajati u procesu demokratske izgradnje društva, s posebnim naglaskom na razvoj civilnog društva, poštivanja ljudskih prava, pravne države, transparentnosti zakonodavstva

- pridonijeti uspostavi zajedničke europske sigurnosti, u smislu rješavanja otvorenih pitanja sa susjedima, podupiranju projekta zajedničke europske obrambene i sigurnosne politike (CFSP) kao i snaga za njezinu realizaciju

- podupirati svekoliku solidarnost i suradnju, kako međusobno, tako i sa članicama EU, temeljenu na zajednički prihvaćenim liberalnim vrijednostima i normama ponašanja.

Slične preporuke, u raznim varijantama, odaslane su potencijalnim novim članicama EU već mnogo puta i ranije. Ali, ono što je bitno i za što se zalaže novoosnovana Grupa Villa Faber je da se ispita javno mnijenje zemalja kandidata te da se počne s konkretnom edukacijom stanovništva ne samo o povijesnom razvoju nastanka i postojećim normativnim aktima EU, već i o njezinim aktualnim reformama koje su već u tijeku ili se tek planiraju.

Polazeći od želje da se u našoj sredini na takav način provjeri i popularizira znanje o EU, ali i NATO-u, na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu provedeno je također jedno istraživanje koje je trebalo pokazati neke od sličnih aspekata koji su sastavni dio istraživanja Grupe Villa Faber.

Anonimno je anketirano 64 ispitanika, studenata treće godine Fakulteta političkih znanosti na kolegiju "Međunarodni politički odnosi", te 23 polaznika istoimenog poslijediplomskog studija. Ispitivanje je izvršeno u studenom 2001. godine, neposredno nakon potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatske s Europskom unijom (Luksemburg, 29. listopada 2001.)

Anketa se sastojala od tri zasebna upitnika, a vrijeme predviđeno za odgovore nije bilo ograničeno. Prvi upitnik sadržavao je petnaest pitanja, devet općih podataka o Europskoj uniji, te šest vezana uz odnos Hrvatske i EU. Ponuđena su tri odgovora. U prvom dijelu ispitanici su trebali prepoznati jedan točan odgovor, a u drugom dijelu od tri ponuđene varijante izabrati, po vlastitom mišljenju, onu najoptimalniju za Republiku Hrvatsku.

U drugom upitniku ispitanici su trebali, po vlastitom nahodjenju, navesti i obrazložiti, prednosti/nedostatke, možebitnog ulaska Hrvatske u EU.

U trećem dijelu zahtijevalo se od ispitanika da na karti Europe, s ispisanim imenima zemalja, prepoznaju i označe zemlje članice EU. Pritom im nije bilo navedeno koliko EU trenutno broji članica.

Zatim su ispitanici ispunjavali ista takva tri upitnika koji su se odnosili na organizaciju NATO, odnosno odnos NATO-a i Hrvatske.

Analiza rezultata upitnika vezanih uz Europsku uniju

Dvadeset dodiplomaca i dva poslijediplomca nisu znali što je Europska unija. Odgovorili su da je to Europski investicijski fond najrazvijenijih zemalja Zapadne Europe, odnosno Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi. Gotovo pedeset posto dodiplomaca (31 ispitanik) te četiri poslijediplomca nisu znali kad je nastala EU. Umjesto Ugovora iz Maastrichta iz 1992, kao točan odgovor odabrali su ugovor Francuske i Njemačke 1957, odnosno ujedinjenje zapadnoeuropskih zemalja 1971. godine. Šesnaest dodiplomaca, odnosno dva poslijediplomca umjesto EEZ, kao preteču EU označili su OSCE ili Vijeće Europe. Čak 23 dodiplomca ne zna koliko EU broji članica (zaokružili su odgovore 12, odnosno 20), dok za 'europsku petnaestoricu' nisu znala 2 poslijediplomca. Svi dodiplomci znaju da je sjedište EU u Bruxellesu, ali jedan poslijediplomac smatra da je to Zúrich. Makedonija, Grčka i Turska bile su ponuđene zemlje od kojih je trebalo izabrati jednu članicu EU na jugoistoku Europe. Jedan poslijediplomac i pet dodiplomaca opredjelili su se za Tursku, umjesto Grčke. Svi ispitanici znali su da je EURO prihvaćena valuta članica Europske monetarne unije (EMU), ali ne i koliko otprilike iznosi EURO u kunama. Dvadeset i dva dodiplomca i šest poslijediplomaca smatrali su da za jedan EURO treba izdvojiti otprilike 8.6; odnosno 2.4 kune. Osam dodiplomaca nije znalo da Velika Britanija nije članica EMU-a, opredijelili su se za Francusku, odnosno Grčku, dok su poslijediplomci svi prepoznali Veliku Britaniju.

Nedostatak temeljnih znanja o Europskoj uniji kod studenata treće godine rezultat je prije svega činjenice da se o Europi u školama uči malo ili gotovo nimalo, a tek se na trećoj godini studija studenti susreću s problematikom međunarodnih odnosa. Za polaznike poslijediplomskog studija nepoznavanje temeljnih činjenica može se objasniti prije svega nepraćenjem literature, a i promatranjem europskih procesa kao udaljenih i za njihove privatne pozicije nevažnih procesa.

Imajući na umu pokazan stupanj (ne)znanja elementarnih činjenica o EU, zanimljivi su rezultati drugog dijela upitnika glede odnosa RH i EU.

Troje dodiplomaca nije znalo da je Hrvatska 29. listopada 2001. u Luksemburgu (neposredno prije ispunjavanje ankete) potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s EU. Zanimljivo je da su svi troje smatrali da je Hrvatska tada potpisala sporazum o regionalnoj suradnji na jugoistoku Europe. Ponuđeni odgovor za koji se nitko nije odlučio bio je dugoročni kredit za izgradnju jadransko-jonske ceste. Svi poslijediplomci znali su za Sporazum Hrvatske i EU.

Šezdeset (od 64) dodiplomaca i svi poslijediplomci smatrali su da u gospodarskom smislu Hrvatska danas nije sposobna ući u EU. Svega dva dodiplomca smatraju da smo sposobni, a dvoje je odgovorilo da ne zna. Gotovo pedeset posto ukupno anketiranih smatralo je da političke stranke u Hrvatskoj nisu jedinstvene glede ulaska Republike Hrvatske u EU. To je najvjerojatnije rezultat oštih borbi na političkoj sceni i javnim medijima koje su se vodile nakon potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Pritom je ponovno došla do izražaja nedovoljna analitičnost studenata, jer su se glavne političke bitke na hrvatskoj sceni vodile oko načina i uvjeta pod kojima bi Hrvatska trebala ići u veće zbližavanje s EU, a ne o odluci treba li Republika Hrvatska ili ne jednog dana postati članicom zapadnoeuropskih integracija, uključujući i Europsku uniju. To najbolje potvrđuju iskazani stavovi iz sljedećih pitanja, gdje je 52 od 64 dodiplomca, te 21 od 23 poslijediplomca izrazilo stajalište da Hrvatska treba biti članica EU (čak je bilo i više odgovora ne znam nego da ne treba). Za razliku od značajnog dijela hrvatske političke elite, koji su potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju tumačili pokušajem EU da nas ugura u neki novi oblik 'balkanske federacije', nitko od ispitanika nije izrazio takvo mišljenje. Upravo suprotno, šezdesetak posto smatra da približavanje Hrvatske EU znači naš ulazak u zapadnoeuropske integracije, odnosno ostatak ispitanika je to okarakterizirao boljim životom za hrvatske građane.

Usprkos svemu, studenti nisu optimistični glede brzog ulaska Hrvatske u EU. Svega dvoje od ukupnog broja anketiranih je smatralo da će se to dogoditi za 1-2 godine (od dana anketiranja), osam anketiranih procjenjuje da je potrebno pet do 10 godina, a premoćna većina smatra da Hrvatska može očekivati ulazak u punopravno članstvo Europske unije za petnaest ili više godina (18-20 godina).

Takve stavove studenti su iznijeli i u drugom dijelu ankete, pišući o prednostima, odnosno nedostacima eventualnog hrvatskog ulaska u EU. Dobiveni odgovori mogu se svrstati u tri skupine. Što se tiče prednosti, na prvom mjestu je nadmoćno, kod obje skupine studenata prevladavao gospodarski aspekt.

Povećanje životnog standarda, brže rješavanje teške ekonomske situacije, jačanje gospodarstva, dolazak stranih investicija, stranog kapitala, poboljšanje bilateralnih odnosa s europskim zemljama, uključujući i širu međunarodnu zajednicu, prednosti su koje će, prema mišljenju studenata Hrvatska imati od članstva u EU.

Na drugom mjestu su prednosti vezane uz socijalni aspekt; poboljšanje socijalne slike Hrvatske, smanjenje nezaposlenosti, opće poboljšanje životnog standarda, mogućnost lakšeg zapošljavanja, školovanja u zemljama članicama EU, mogućnost putovanja bez viza, poboljšanje zdravstvenog, socijalnog sustava.

Na treće mjesto studenti su rangirali prednosti vezane uz nužnost funkcioniranja pravne države, smanjenje administracije i birokratskog načina ponašanja u državnoj i javnoj upravi, učinkovitost sudstva te usvajanje zapadnih, liberalnih normi ponašanja i funkcioniranja administrativnog i državnog aparata.

Stavovi ispitanika gotovo u cijelosti odgovaraju htjenjima većine hrvatskoga pučanstva, a očekivanja koja su vezana maksimalno uz boljitak života pokazuju i glavnu orijentiranost prema Europi kao izvorištu boljeg života.

Sasvim neočekivano, na prvo mjesto nedostataka ulaska Hrvatske u EU, ispitanici su stavili gubitak dijela hrvatske suverenosti, mogućnosti samostalnog političkog odlučivanja, sve do izrijeke da će Hrvatska u EU biti trećerazredna, podjarmljena zemlja kojom će upravljati moćnici iz Bruxellesa.

Sljedeća grupa iskazanih negativnosti odnosi se na pogoršanje hrvatske gospodarske slike. Naime, studenti ističu da će, uslijed nekonkurentnosti hrvatskih proizvoda (ponajprije se obaziru na poljoprivrednu proizvodnju, visoke cijene rada, energenata i materijala u našoj zemlji) doći do još većeg propadanja cjelokupnog hrvatskog gospodarstva. Procjenjuju da se pogotovo mali poduzetnici i privatna poduzeća neće moći održati na zahtjevnom europskom tržištu. Kao rezultat toga, treća grupa negativnosti vezana je uz pogoršanje socijalne slike Hrvatske, novog porasta broja nezaposlenih i tzv. socijalnih slučajeva. Osim toga, velik dio ispitanika smatra da će ulazak Hrvatske u Europsku uniju označiti početak uništavanja prirodnih ljepota naše zemlje, da će doći do radikalnog zagađenja jadranske obale i mora, jer će Hrvatska kao nova i relativno gospodarski nerazvijena članica EU, morati pristati na prljave europske industrije i postati svojevrsan poligon za europski industrijski otpad.

Gledano u cjelini, stavovi ispitanika pokazuju da, uz nedovoljno poznavanje elementarnih činjenica o povijesti nastanka, strukturi i funkcionira-

nju današnje Europske unije, i kod mlade generacije, trenutne intelektualne studentske elite s područja međunarodnih odnosa prevladavaju uobičajeni stereotipi glede europskih integracijskih procesa i uloge malih post-socijalističkih zemalja u tim kretanjima. Istraživanje provedeno u Hrvatskoj, s mladom generacijom koja se još znanstveno usavršava, ali i onima malo starijima, za koje se pretpostavlja da su ipak tijekom studija stekli odgovarajuća znanja koja danas na svojim radnim mjestima i provode u praksi, pokazuje da Hrvatska ulaskom u Europsku uniju ponajprije nastoji riješiti vlastite nagomilane probleme, i to u prvom redu gospodarsko-socijalne naravi. Razvijeni Zapad doživljava se još uvijek u najvećem broju slučajeva kao donator, kao čarobna vila koja će, samim ulaskom u njeno dvorište, osigurati svekoliki boljitak i svjetliju budućnost. Nabrajajući što nam treba, upozoravajući istodobno na štetu koja bi nam mogla biti nanesena u procesu prihvaćanja u društvo bogatih i razvijenih, često se zaboravlja da je integracija u bilo koju međunarodnu organizaciju, pa i nama geografski tako blisku i psihološki primamljivu, Europsku uniju, dvosmjernan proces. I ova anketa je pokazala da još uvijek nismo spremni (ili to prihvaćamo veoma teško) mijenjati i prilagođavati sebe i svoj svekoliki društveni razvoj kako bismo sami postali što primamljiviji i interesantniji Europskoj uniji. Još uvijek očekujemo da netko drugi (EU, NATO, SAD...) riješi ili bar počne rješavati naše unutarnje probleme. A koliko ustvari poznajemo Europsku uniju i samu Europu govori i činjenica da nitko od ispitanika nije znao odrediti i naznačiti na karti Europe svih petnaest članica Europske unije.

U tom smislu su i preporuke Grupe Villa Faber kako potencijalne zemlje kandidati za članstvo u EU, uključujući i Hrvatsku, ne smiju samo čekati i pasivno promatrati ponašanje europske petnaestorice i najavljivane reforme EU. Tu je vidljiva zadaća za sve one koji se bave odgojem i obrazovanjem i onih institucija koje promiču europsku ideju. Očito je da je puko promatranje jedino koristi koje mogu doći iz EU odraz uhodanog stava po kojem to znači boljitak. Međutim, potpuno se iz vida ispušta i ona druga komponenta koja bi trebala pokazati što to Hrvatska unosi u EU. Jedino sustavnim širenjem znanja o europskoj integraciji, od školskih programa, uspostavljanja europskih studija kao sveučilišnog smjera, širenja popularnih i stručno-znanstvenih publikacija o Europskoj uniji može se taj proces približiti hrvatskom puku.

Analiza rezultata upitnika vezanih uz NATO

Svi anketirani znali su da je NATO kratica za Sjevernoatlantsku zajednicu, a ne, kako je još bilo ponuđeno u upitniku, ugovor o trgovinskim odnosima ili organizacija za sprečavanje trgovine drogama. Također su svi znali da NATO predstavlja sustav kolektivne sigurnosti. Pet diplomaca i dva posljediplomca nisu znali da je NATO osnovan 1949. godine. Više od

pedeset posto u obje skupine ispitanika (33 dodiplomca i 12 poslijediplomca) nisu znali da Sjevernoatlantski savez danas ima 19 članica. Zanimljivo da su svi oni mislili da ih ima 15 (što je broj članica EU). Trinaest dodiplomaca i jedan poslijediplomac nisu znali da su Češka, Mađarska i Poljska tri novoprimitljene članice u NATO. Opredijelili su se za ponuđeni odgovor Mađarska, Rumunjska i Poljska, a baltičke države Estoniju i Latviju ispravno su prepoznali kao nečlanice Saveza. Iako je Hrvatska tek u svibnju 2000, nakon demokratskih promjena, pompozno primljena u Partnerstvo za mir (Partnership for Peace – PfP), dio ispitanika nije znao što je Partnerstvo. Dva dodiplomca i jedan poslijediplomac skraćenicu PfP protumačili su kao skraćenicu za europske obrambene snage i najvjerojatnije povezano s tim, jedanaest dodiplomaca i dva poslijediplomca smatrali su da je Partnerstvo za mir nova zajednička obrambena politika zemalja članica Europske unije. Svi ispitanici prepoznali su demokratski razvoj društva, razvoj civilno-vojnih odnosa, stabilnost i želju za sudjelovanjem u sustavu kolektivne sigurnosti kao glavne kriterije za ulazak u NATO.

Više od pedeset posto u obje skupine ispitanika (34 dodiplomca i 19 poslijediplomca) smatra da Hrvatska treba biti članica NATO-a. Od dodiplomaca više od jedne trećine (njih 17) je odgovorilo da Hrvatska ne treba biti članicom NATO-a, a više od jedne četvrtine (njih 13) se opredijelilo za odgovor ne znam. Kod poslijediplomaca tri smatraju da Republika Hrvatska ne treba u NATO, a jedan je odgovorio da ne zna. Zanimljivo je također da više od pedeset posto ispitanika smatra kako će ulazak Hrvatske u NATO povećati naše izdatke za obranu. Kod dodiplomaca za povećanje vojnih izdataka opredijelilo se 34 studenta, za smanjenje 9, a otprilike jedna trećina (njih 20) je odgovorila da ne zna. Kod poslijediplomaca čak 18 smatra da će ulazak RH u NATO povećati naše vojne izdatke, dvoje smatra da će se izdaci za vojsku smanjiti, a troje je odgovorilo da ne zna. Usprkos pozitivnom stavu glede potrebe ulaska Hrvatske u NATO, većina ispitanika smatra da će Hrvatska imati veće koristi od ulaska u Europsku uniju nego u Sjevernoatlantski savez. 45 dodiplomaca i 18 poslijediplomaca između NATO-a i EU izabralo je EU, sedam dodiplomaca i 4 poslijediplomca izabrali su EU, a 12 dodiplomaca i samo jedan poslijediplomac smatrali su da će Hrvatska imati više koristi od regionalne suradnje na jugoistoku Europe, nego od ulaska u EU, odnosno NATO. Pitanje 'da li su političke stranke u RH jedinstvene u ocjeni potrebe da Hrvatska uđe u NATO' jedino je pitanje gdje se odgovori većine dodiplomaca i poslijediplomaca razlikuju. Znatna većina dodiplomaca, njih 42, odgovorila je negativno, dok je tijesna većina (12 od ukupno 23) poslijediplomaca odgovorila pozitivno na to pitanje. Trideset osam diplomaca (više od 50 posto) smatra da Hrvatska na vojnoj razini nije sposobna danas postati članicom NATO-a, više od četvrtine (njih 18) smatra da je sposobna, a 8 je odgovorilo da ne zna. Kod poslijediplomaca, također većina (14 ispitanika) smatra da Hrvatska vojno nije sposobna ući u NATO, 8 da je, a jedan je odgovorio da ne zna.

Usprkos svemu, ispitanici smatraju da će Hrvatska mnogo prije ući u NATO nego u Europsku uniju. Većina se opredijelila za vremensko razdoblje od 5 do 10 godina (od dana anketiranja), svega šest smatra ih da će to biti za dvije godine. Interesantno je da su kod određivanja roka hrvatskog ulaska u NATO mnogo više pisali vlastito mišljenje nego kod ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Sve te vlastite opaske imale su negativnu konotaciju s obzirom na Republiku Hrvatsku. Primjerice 'kad-tad jer je Hrvatska sklona podređivanju velikih', 'kad NATO ocjeni da će to biti korisno za NATO', 'možda i nećemo jer više nismo potrebni jakim silama' i sl.

Prvi dio ankete vezane uz NATO pokazao je također nedovoljno poznavanje temeljnih činjenica o Sjevernoatlantskom savezu, a zabrinjavajuće je da su anketirani studenti iskazali visok stupanj nepoznavanja osnovnih transformacijskih procesa i promjena unutar te organizacije (Partnerstvo za mir, prijem novih članica u Savez). S obzirom na iskazan visok stupanj želje da Hrvatska jednog dana ipak uđe u NATO, zanimljivo je vidjeti analizu iskazanih prednosti i nedostataka koje će, po mišljenju anketiranih, Hrvatskoj donijeti članstvo u toj danas sasvim sigurno najjačoj sigurnosnoj organizaciji.

Na prvom su mjestu prednosti vezane uz sigurnosni aspekt. Pritom je potrebno istaknuti da su svi koji su se opredijelili za taj aspekt kao najvažniji u rangiranju prednosti naglasili da Hrvatska ne treba članstvo u NATO-u zbog obrane od možebitnog vojnog napada iz inozemstva. Čak se ni SR Jugoslavija niti BiH, s kojima se donedavno vodilo ratove, više ne smatraju izvorima vojne opasnosti. Nasuprot tome, ulazak Hrvatske u NATO, smatraju ispitanici, pridonio bi boljoj percepciji naše zemlje u inozemstvu. Kao članica Sjevernoatlantskog saveza kolektivne sigurnosti Hrvatska bi ušla u zonu stabilnosti, mira i prosperiteta. Bio bi to svojevrsni psihološki geopolitički bijeg iz sadašnje zone potencijalne nestabilnosti jugoistoka Europe. Time su ispitanici samo potvrdili da se danas organizacija NATO, uz neospornu vojnu komponentu, sve više doživljava i predstavlja i kao jamac političke stabilnosti određene regije.

Povezano s tim na drugo mjesto prednosti hrvatskog ulaska u NATO anketirani studenti istaknuli su promjene koje bi se u Hrvatskoj morale dogoditi vezano uz našu unutarnjopolitičku scenu. Kao članica NATO-a Hrvatska bi morala biti politički stabilna, zakonodavni i pravni sustav morali bi biti kompatibilni sa zapadnim standardima, a napokon bi se krenulo i u potrebite reforme hrvatskih obrambenih snaga. Odgovarajuće obrazovanje i stručno usavršavanje pripadnika naših oružanih snaga te obavljanje dužnosti sukladno profesionalnim znanjima i sposobnostima isticane su kao glavne prednosti s kojima bi hrvatske oružane snage bile suočene uđemo li u NATO. Zanimljivo da gotovo nitko nije spomenuo potrebu učenja stranih jezika, posebice zaposlenih u oružanim snagama, s obzirom na to da je znanje engleskog (službenog jezika u NATO-u) i francuskog već danas

osnovni preduvjet za bilo kakav ozbiljan posao u oružanim snagama vezanim uz NATO.

Tek na trećem mjestu prednosti hrvatskog ulaska u NATO ističe se smanjenje našeg vojnog budžeta, što će ostaviti više sredstava za gospodarstvo. Naime, anketirani ističu da će pred sam ulazak, s obzirom na potrebitu kompatibilnost hrvatskih oružanih snaga s NATO-om i doseganje savezničkih standarda Hrvatska u početku morati povećati svoja izdvajanja za obranu, ali će se, gledano dugoročno, ulazak u NATO ipak financijski isplatiti.

Na listi negativnosti s kojima će se Hrvatska suočiti prilikom ulaska u NATO, anketirani studenti na prvo mjesto stavili su gubitak dijela političke suverenosti naše zemlje, gubitak samostalnosti pri donošenju odluka vezanih uz pitanja nacionalne sigurnosti i obrane, stavljanje pripadnika naših oružanih snaga pod zapovjednu strukturu NATO-vih časnika. Ukratko, iskazana je bojazan da hrvatske političke vlasti i zapovjedni vrh više neće moći kontrolirati razvoj i procese unutar nacionalnih oružanih snaga RH. Na drugom mjestu nedostataka anketirani studenti rangirali su obveze koje proizlaze iz članstva u NATO-u. Protive se eventualnom formiranju NATO-vih vojnih baza na hrvatskom teritoriju (posebice na Jadranu), slanju hrvatskih vojnika u mirovne misije ili druge operacije NATO-a širom svijeta, te kupnji skupe NATO-ve vojne opreme. Na trećem mjestu ističu socijalni aspekt. Naime, ulaskom u NATO Hrvatska bi morala radikalno smanjiti broj svojih vojnika, što bi samo pogoršalo tešku ekonomsku situaciju i moglo izazvati dodatne socijalne nemire i raskole u društvu.

Nitko od anketiranih na karti Europe nije točno označio sve europske članice NATO-a.

Rezultati ankete vezane uz NATO pokazali su da ispitanici smatraju da Hrvatska kao mala zemlja na rubnom dijelu europskog kontinenta ipak treba postati članicom međunarodne sigurnosne organizacije NATO. Pritom su na vidjelo došle sve posljedice specifičnosti razvoja hrvatskih oružanih snaga. Hrvatska vojska, u najširem smislu te riječi, danas još uvijek predstavlja snažan nacionalan simbol države koja je, zajedno sa svojim oružanim snagama, nastajala u teškim danima agresije, krvavih oružanih sukoba i neprijateljskom okruženju. Čak i ulazak u danas najprestižniji vojno-politički savez, kad su u pitanju obveze koje iz članstva proizlaze ili ustupci koje svaki savez nužno zahtijeva, doživljavaju se glavnim negativnostima, kao nešto što umanjuje vrijednost, sposobnost ili čak omalovažava nacionalne oružane snage. U danima kad ne postoji konkretna ozbiljna vojna opasnost za hrvatski teritorij, a od europskih saveznika se očekuje da se više uključe u NATO-ve globalne aktivnosti, ili čak samostalno preuzmu dio akcija 'out-of area', načelna potpora hrvatskog ulaska u NATO još uvijek je vrlo visoka (između 50-70 posto), no sve više dolaze do spoznaje i konkretne obveze koje proizlaze iz članstva.

Slika dobivena analizom ankete provedene među našim studentima vrlo je nalik rezultatima provedenih anketa u ostalim tranzicijskim zemljama centralne i istočne Europe. Njihovi rezultati pokazuju da čim se potencijalna zemlja kandidat više približava punopravnom članstvu, potpora NATO-u znatno pada. Primjerice u nama susjednoj Sloveniji koja je ozbiljan kandidat za ulazak u NATO na sastanku u Pragu ove jeseni, prema rezultatima istraživanja njihovog Atlantskog vijeća 1998. godine 59 posto ispitanika bilo je za ulazak Slovenije u NATO. Danas je ta potpora pala na otprilike četrdesetak posto.

Iako je ovo istraživanje bilo izrazito parcijalno i bavilo se isključivo studentskom populacijom koja se tek počinje upoznavati s međunarodnim odnosima bilo na dodiplomskom ili poslijediplomskom studiju, očito je da i ta tzv. informiranija skupina stanovništva pokazuje praznine u poznavanju realnosti suvremenog svijeta. Sadašnji školski programi daleko su od toga da bi mogli približiti euroatlantske integracije, a pogotovo da bi mogli potaknuti interes za redovitije praćenje te problematike. Stoga su i dobiveni odgovori pretežito rezultat većeg ili manjeg praćenja tiska i TV programa.

U Hrvatskoj koja kao mala zemlja mora računati na svoje buduće mjesto u sklopu euroatlantskih integracija, nije svejedno kako će stanovništvo biti pripremljeno za taj proces približavanja koje će u svakom slučaju trajati još godinama. Upravo zbog toga svi relevantni akteri trebali bi se založiti za stvaranje organiziranog nacionalnog pristupa koji bi sustavno upoznao građane - od školskih programa, pa do fakulteta - s mogućnostima, prednostima ili cijenom ulaska u EU i NATO. Taj proces ulaska za Hrvatsku će biti svakako bezbolniji ukoliko značajan segment stanovništva bude svjestan vrijednosti takvog povezivanja.

Summary

As soon as it achieved its independence as a sovereign, internationally recognized state, Croatia declared its willingness to join the Euro-Atlantic integration. It refers in the first place to NATO and the EU. After the Croatian society experienced democratic changes, the West has intensified its contacts and took some concrete steps in order to facilitate accession of Croatia into Euro-Atlantic institutions. The public in Croatia doesn't know a great deal about advantages and disadvantages, which Croatia could have from its accession into Europe. Research conducted among undergraduate and postgraduate students at the Faculty of Political Science in Zagreb serves as an illustrative example of how much people in Croatia (don't) know about the European integration, its achievements and possibilities of Croatian membership.